

Moralisk pluralism och demokratins legitimitet

Samuel Kazen Orrefur

Inledning

Boken ”Democracy and Moral Conflicts” skriven av Robert B. Talisse kan sammanfattningsvis sägas bygga på två antaganden: (i) människor kan ha oförenliga moraliska doktriner (ii) demokratin måste kunna rättfärdigas ur medborgarnas perspektiv. Dessa antaganden skapar ett problem som Talisse kallar ”the problem of deep politics”. Talisse menar att det inte går att hitta några moraliska argument alla har skäl att acceptera och försöker därför istället härleda ett antal epistemiska normer som stöd för demokratin. I detta PM tänker jag inleda med att reda ut Talisse premisser, därefter undersöka vilket sorts problem dessa premisser egentligen skapar, sedan undersöka om det är något av dessa problem Talisse försöker lösa och avslutningsvis undersöka rimligheten i hans projekt.

Premiss (i): moralisk pluralism

I ett demokratiskt samhälle där rationella, intelligenta aktörer pratar med varandra menar Talisse att oförenliga moraliska doktriner kommer att växa fram. För varje doktrin finns en annan doktrin enligt vilken den första doktrinen inte kan tolereras.¹ Denna moraliska pluralism är ett rent deskriptivt antagande om mänskors moraliska uppfattningar och innebär att ”sane, intelligent, sincere and informed persons can come to hold different (and opposing) moral doctrines”.²

Talisse gör dock ytterliggare ett antagande: ”[R]easonable, intelligent, and sincere persons operating under favorable epistemic conditions can come to different but *plausible* conclusions about fundamental questions [min kursivering]”.³ Att gå från att hävda att intelligenta, rationella upplysta individer *kan* ha olika moraliska doktriner till att hävda att *oförenliga doktriner* också kan vara *rimliga* (”plausible”) är ett stort steg. Istället för att enbart hävda deskriptiv moralisk pluralism verkar han glida in på någon sorts normativ moralisk pluralism.

Talisse skriver: ”All that moral pluralism requires is that one countenance the possibility of what might be called *honest moral error*”.⁴ Men en strikt deskriptiv definition kan ju knappast ställa några krav på hur vi ska förhålla oss till våra egna moraliska doktriner. Talisse fortsätter: ”[M]oral pluralism [...] is not itself a moral theory or a theory about morality; it is rather a claim about moral theories.”⁵ Det är uppenbart att deskriptiv moralisk pluralism inte är ett antagande om vad som utgör en rimlig moralteori. Normativ moralisk pluralism är däremot just ett antagande om olika moralteorier, nämligen antagandet att olika moralteorier kan vara sanna samtidigt.

Talisse skriver vidare: ”To deny moral pluralism, then, is to assert that those who hold moral doctrines that are different from your own are not only mistaken, but necessarily inept, benighted,

1 Talisse s. 11

2 Talisse s. 13

3 Talisse s. 14

4 Talisse s. 14

5 Talisse s. 14

stupid, and perhaps insane.”⁶ Att förneka moralisk pluralism i rent deskriptiv mening leder självklart inte till att man också betraktar någon som korkad, det leder snarare till att man har en falsk föreställning om vilka moraliska föreställningar andra har. Men att förneka moralisk pluralism i normativ mening och därefter observera deskriptiv moralisk pluralism, det medför med nödvändighet att någon har fel. Man kan då fråga sig varför andra människor har felaktiga moraliska doktriner och svaret på det skulle möjligen kunna vara att de är korkade, befängda och galna, men det är inte nödvändigt; jag kan mycket väl ifrågasätta dina moraliska idéer utan att för den skull hävda att du är korkad. Jag skulle exempelvis kunna hävda att det finns en sann moralisk doktrin och att orsaken till att du har en felaktig föreställning är brist på information. Jag pratar med dig därför att jag betraktar dig som resonabel och tror att du kan byta ut din felaktiga uppfattning mot en mer korrekt.

Men eftersom Talisse är så noga med att påpeka att hans moraliska pluralism inte är normativ kanske det är rimligare att omtolka begreppet till Rawls ”reasonabel pluralism”. Talisse kanske försöker hävda att vi istället för att acceptera att två oförenliga doktriner kan vara rimliga samtidigt i betydelsen moraliskt sanna så bör vi acceptera att de kan vara rimliga (”plausible”) i betydelsen ”möjliga att argumentera för”, ”resonabla”.

Rawls skriver: “...a basic feature of democracy is the fact of reasonable pluralism – the fact that a plurality of conflicting reasonable comprehensive doctrines, religious, philosophical, and moral, is the normal result of its culture of free institutions.”⁷ Observera att Rawls skriver *resonliga* doktriner. Det är mycket möjligt att även oresonliga doktriner uppkommer i en demokrati, men dessa ryms inte i Rawls definition av ”reasonable pluralism”. Vill Talisse precis som Rawls utesluta vissa moraliska doktriner i sin definition och bara ta resonliga doktriner och personer i beaktande?

Talisse skriver att ”*reasonable, intelligent, and sincere persons* [min kursivering]” kan komma fram till oförenliga och ”plausible” moraliska doktriner. Med en tolkning av ”plausible” som ”resonabla” blir denna mening ganska trivial: *resonabla personer* kan också komma fram till *resonliga moraliska doktriner* som kan vara oförenliga. Denna tolkning av vad Talisse avser med moralisk pluralism ligger dessutom inte alls i linje med vad Talisse skriver på andra ställen. Betänk följande: om två intelligenta, rationella till synes resonliga personer är oense i en fundamental moralisk fråga och diskuterar med varandra tills ämnet är helt uttömt och trots det inte kan enas, då verkar det mycket underligt att säga att de fortfarande är resonabla. De två personernas doktriner står emot varandra och kan inte jämkas samman eller fås att överlappa genom någon form av diskussion eller information. De två personernas moraliska doktriner kan därmed sägas vara oresonliga i den meningen att de är grundläggande, omöjliga att härleda ur någon gemensam grund och postulerar sig själva som sanningen. Det är just denna form av moraliska konflikter där

6 Talisse s. 14

7 Rawls s. 765

fundamentala moraliska doktriner står emot varandra Talisse är intresserad av. Han tar upp exempel på abortmotståndare, kreationister och homoäktenskapsmotståndare. Ska människor med fundamentalt annorlunda värderingar räknas till dem vilkas moraliska doktriner vi uppmanas betrakta som ”plausibel” så kan inte Talisse begrepp moralisk pluralism vara avsett att begränsa sig till endast resonabla personer.

Talisse skriver att människor som är ”sane, intelligent, sincere and *informed* [min kursivering]” kan ha oförenliga doktriner. En fullt informerad, upplyst person som har tillgång till all relevant information, kan inte vara resonlig: en diskussion kommer ju aldrig få personen att ändra sig eftersom personen redan vet allt som är nödvändigt. Om två fullt informerade, upplysta personer aldrig kommer att enas eftersom de framlägger skäl som bygger på moraliska doktriner som de tror är sanna men som den andre förnekar, då är deras doktriner definitivt oresonliga. Om Talisse på detta vis tycker att oresonliga personers oresonliga doktriner ska räknas som ”plausible”, då kan det definitivt inte vara ”plausible” i betydelsen ”resonlig” Talisse avser.

Talisse verkar inte vilja definiera vad han menar med ”plausible” utan tycker att det räcker med en minimal definition⁸. Därefter lägger han en djupare tyngd i ordet än vad han skapat täckning för. Hans minimala definition rymmer endast självklara påståenden om våra allmänna uppfattningar om vad som definierar en moralisk doktrin. Men det han vill få läsaren att acceptera, det är inte bara att intelligenta människor kan ha moraliska föreställningar som uppfyller våra uppfattningar om vad som definierar en moralisk doktrin, utan att vi har anledning att betrakta oförenliga doktriner som rimliga kandidater till att vara sanna.

Avslutningsvis, det tycks finnas tre möjliga sätt att tolka Talisse moraliska pluralism och ingen av tolkningarna verkar särskilt rimlig med tanke på vad Talisse skrivit: (1) Den normativa moraliska pluralismen är riktig: fundamentalt olika moraliska doktriner kan hållas av rationella, intelligenta informerade människor och dessa kan vara sanna samtidigt. (2) Deskriptiv moralisk pluralism råder i samhället. Det kan vara bra att känna till att så är fallet. Huruvida människors uppfattningar är rimliga, resonliga eller riktiga tar vi inte ställning till. (3) Vi bör acceptera den resonliga pluralismens faktum: i samhället finns resonliga individer och dessa har också resonliga moraliska doktriner. Dessa doktriner kan delvis vara oförenliga. Men de kan inte vara *fullständigt* oförenliga, i sådana fall kan de ju inte ha den gemensamma nämnaren resonlighet.

Dessutom finns en fjärde möjlighet som Talisse förkastar men som jag tänker ta upp för tydlighetens skull: (4) Den deskriptiva moraliska pluralismen är så omfattande att det verkar omöjligt att identifiera sanna moraliska doktriner och presentera giltiga moraliska argument. Detta tyder på att skepticismen är sann: det är principiellt omöjligt att nå kunskap i moralfrågor. Allas

⁸ Talisse s. 13: ”Let us say that a doctrine is at least minimally plausibly if it is internally coherent, is able to speak to the normal range of moral phenomena, seems based in reasonable conceptions of human moral psychology, can proffer moral prescriptions that are able to guide actions, and is supported by a range of considerations typically thought to be relevant to the justification of a moral doctrine.”

doktriner är därför lika rimliga/orimliga.

Premiss (ii): publikt rättfärdigande

Talisse skriver: "the core democratic idea that legitimacy of the democratic state rests upon the consent of those governed by it requires us to articulate principles that supply the justification for our government"⁹ och ansluter sig därmed till den klassiska liberala principen om "public justification" (PJP): *legitimt maktutövande måste rättfärdigas ur de underlydande perspektiv.*

Men vad innebär egentligen PJP? Att alla människor ges (1) skäl de i praktiken *kommer att* acceptera, (2) skäl de *skulle* betrakta som normativt bindande efter diskussion och djup reflektion över argumenten, eller (3) skäl de *borde* acceptera? (1) innebär att alla slags skäl, både hot, våld och principiella idéer räknas. (2) innebär att endast skäl individen betraktar som normativt bindande i sig, dvs skäl som individen efter noggrann upplyst reflektion anser är riktiga räknas (våld, hot, egenintresse osv. räknas inte). (3) Innebär skäl individen i normativ mening *borde* acceptera oavsett vilka moraliska idéer individen har.

PJP version (1) och (2) medför att frågan om rättfärdigande blir rent empirisk. (1) Kräver bara att vi går ut och undersöker huruvida människor accepterar den idé vi försöker rättfärdiga. (2) Kräver en mer avancerad psykologisk undersökning av människors hjärna: skulle individ A godkänna X efter en omfattande reflektion och diskussion? Antagligen är det med dagens teknik lättare att genomföra en fysisk diskussion och sedan se om A accepterar X i efterhand. Men efter en lyckad diskussion handlar det ju inte längre om vad A *skulle* acceptera utan om vad A *faktiskt* accepterar, (2) reduceras då till (1). I praktiken är det dock svårt att veta om diskussionen misslyckats eller lyckats att övertyga A. Det skulle ju kunna vara så att A blivit vilseledd, övertalad under hot eller fått bristfällig information så att A accepterar eller förskjuter X trots att A vid tillräckligt djup diskussion och reflektion över relevanta fakta skulle ha tyckt annorlunda. (Enda sättet att få säker kunskap är antagligen någon sorts avancerad objektiv hjärnundersökning.)

Om PJP ställer kravet på oss att använda skäl alla människor *borde* acceptera slipper vi empiriska undersökningar. Men det är inte säkert att alla accepterar skäl de borde acceptera eftersom de kanske har en annan grundläggande idé om vilka skäl som finns anledning att acceptera. Accepterar vi (3) löser vi alltså inte några praktiska problem med att övertyga människor med fundamentalt olika moraliska doktriner. Men accepterar de inte skäl de borde acceptera kan vi betrakta dem som oupplysta, oinformerade, korkade, dumma eller allmänt vrånga. Sådana personer kan vi först försöka upplysa och sedan med gott samvete köra över helt med hänvisning till vad som är riktigt.

Att definiera problemet

Så vad är det egentligen för problem som uppstår givet (i) moralisk pluralism och (ii) principen att staten måste rättfärdigas ur medborgarnas perspektiv? Det beror på vilken version av moralisk pluralism och PJP vi antar. Jag tänker nu undersöka de möjliga kombinationerna och se om någon av dem passar Talisse.

Accepterar vi normativ moralisk pluralism och PJP (3) uppkommer ett olösligt dilemma: om det är sant att några individer har giltiga moraliska skäl att inte acceptera demokratin så är det omöjligt att hitta moraliska skäl till att sluta upp bakom demokratin som alla i moralisk mening *borde* acceptera. Denna paradox kan inte lösas, men dess otrevliga praktiska följder skulle möjligen kunna undvikas genom att vi hittar så starka normativa epistemiska skäl för att acceptera demokratin så att dessa skäl totalt kör över individernas moraliska skäl att inte acceptera demokratin.

Accepterar vi normativ moralisk pluralism och PJP (2) uppkommer i stort sätt samma dilemma. Om det är sant att några individer har giltiga moraliska skäl att inte acceptera demokratin så är det också sant att dessa efter djup, upplyst reflektion inte kommer anse sig ha moraliska skäl att acceptera demokratin och då kommer PJP (2) inte kunna rättfärdiga demokratin.

Accepterar vi normativ moralisk pluralism och PJP (1) uppkommer i stort sätt samma problem som ovan, enda skillnaden är att epistemiska skäl kan kombineras med ren repression för att motivera individer att sluta upp bakom demokratin och på så vis göra individernas giltiga moraliska skäl relativt betydelselösa i rättfärdigandet av demokratin.

Den normativa moraliska pluralismen innebär att ingen moralisk princip kan sägas vara mest sann och övertrumfa andra principer. Om Nisses moraliska doktrin säger att det är fel att acceptera demokratin och Berts doktrin att det är rätt och både Nisses och Berts doktrin är sann, då kommer det aldrig gå att rättfärdiga demokratin för båda i moralisk mening i enlighet med PJP. Men det kan fortfarande finnas epistemiska normer alla accepterar, skulle acceptera eller borde acceptera. Normativ moralisk pluralism är förenlig med normativ epistemisk monism.

Accepterar vi moralisk skepticism och PJP (1) går vi ytterligare ett steg mot den totalitära staten: då räknas inte ens individernas moraliska doktriner in i vågskålen överhuvudtaget utan hela rättfärdigandet handlar om vad individer accepterar eller inte i praktiken.

Moralisk skepticism kombinerat med PJP (2) ger samma konsekvenser. Eftersom vi omöjligen kan veta vilka moraliska idéer som stämmer kan vi inte heller rättfärdiga någonting moraliskt. Men moralisk skepticism medför inte nödvändigtvis epistemisk skepticism. Problemet kan då komma att handla om att hitta ett epistemiskt rättfärdigande alla *skulle* godkänna om de bara tänkte igenom saken tillräckligt noga.

Anammar vi moralisk skepticism och PJP (3) händer samma som ovan, bara det att problemet

då kunna komma att handla om att hitta epistemiska normer alla *borde* acceptera.

Accepterar vi deskriptiv moralisk pluralism och PJP (1) blir problemet följande: om människor har olika uppfattningar om demokratins legitimitet och om PJP kräver att människor accepterar demokratin som legitim för att den också ska vara moraliskt legitim, då måste vi (om vi är intresserade av att rättfärdiga demokratin) lyckas övertyga alla extremister, avvikare och antidemokrater. Detta kan vi göra med alla till buds stående medel. Rättfärdigandet reduceras då till ett rent ”modus vivendi”. Det vi lyckas övertyga alla människor om att tycka med hjälp av stadskupper, hjärntvätt, hot osv., det är också moraliskt rättfärdigt.

Om vi endast konstaterar moralisk pluralism i rent deskriptiv mening och kombinerar det med PJP (3) (skäl människor *borde* acceptera) så blir problemet följande: För att rättfärdiga staten så krävs att människor ges skäl de borde acceptera. Huruvida de faktiskt accepterar dessa skäl är irrelevant och därmed är deskriptiv moralisk pluralism helt irrelevant i sammanhanget. Problemet handlar snarare om att identifiera den sanna normativa plattform som definierar vilka skäl som är giltiga och som människor borde lyssna till.

Vad resonabel pluralism går att kombinera med är jag osäker på; resonabel pluralism handlar ju bara om ett begränsat antal individer (resonabla individer) och skulle nog därför kräva en egen PJP (4) sådana skäl *resonliga* människor skulle (eller borde?) acceptera. Resonabel pluralism verkar säga något mer utöver det rent deskriptiva: det finns flera olika resonabla moraliska doktriner som kan vara (åtminstone delvis) oförenliga. Resonabel pluralism uttalar sig om resonlighetens natur: istället för att som normativ moralisk pluralism säga att flera oförenliga doktriner kan vara moraliskt riktiga samtidigt säger den att flera delvis oförenliga doktriner kan vara resonliga samtidigt. ”Moraliskt riktig” tycks ha bytts mot ”resonlig”. Problemet kommer då att handla om att identifiera vilka moraliska idéer som är resonabla, dvs. sådana idéer resonliga människor accepterar. Detta kräver dock en grundläggande definition av vad resonlighet är och hur det i sin tur kan rättfärdigas. Vilka normativa skäl har medborgarna att vara resonliga?

Talisie kritiserar Rawls för att hävda att det finns ”identifiable moral commitments that all reasonable person share which can be appealed to as a basis for democratic politics”¹⁰ Kritiken är att resonabla personer inte alls delar några ”moral commitments”. Denna kritik är dock ganska missriktad och bygger på att Talisie missförstått vad det innebär att vara resonabel. Rawls menar inte alls att odemokratiska avvikare är resonabla; de är snarare oresonliga vilket gör att vi helt enkelt får tvinga dem att anpassa sig. Talisies användning av begreppet resonabel bör nog snarare översättas till intelligent/rationell för att hans resonemang ska bli begripligt.

Att som Rawls utesluta olikänkande människor och deras argument (”the politics of omission”) menar Talisies är problematiskt: det kan aldrig leda till ett hållbart rättfärdigande. En sådan

10 Talisies s. 77

uteslutning av vissa grupper kommer vara godtycklig och skapa alltmer polariserade grupper som på sikt allvarligt hotar samhällets stabilitet. Detta tycker Talisse är ett stort problem: "Thus, the issue is not the exclusion of extremist views, but rather the inability of the politics of omission to combat the spread of extremism."¹¹ Men vad säger egentligen Talisse nu? Menade inte Talisse att själva uteslutandet var ett principiellt problem ur ett rättfärdigandeperspektiv eftersom att ett giltigt rättfärdigade måste kunna accepteras av alla? Nu verkar han mena att uteslutandet inte är ett principiellt problem utan snarare problematiskt med anledning av de negativa sidoeffekter det kommer att medföra. Är Talisse kanske i själva verket intresserad av den empiriska frågan om hur vi ska kunna motivera alla medborgare att sluta upp bakom demokratin?

Nej, Talisse är väldigt tydlig på att problemet handlar om rättfärdigande: "The issue that I am confronting is not simply a sociological one regarding the number of citizens who take themselves to be deeply divided from other citizens regarding fundamental moral commitments. The issue is rather that of *justifying* the democratic requirement that citizens must tolerate".¹² Han skriver även: "We are not concerned with the question of why it would be prudent or instrumentally rational for citizens to not rebel, but with the question of why citizens *morally* ought to pursue democratic means to their political ends."¹³ Med tanke på Talisse kursiveringar i dessa citat kan det inte råda något tvivel om Talisse intention. Men för att Talisse på ett hållbart sätt ska kunna förena denna intention med hans engagemang i praktiska frågor måste han mena att de normativa och deskriptiva frågorna på något sätt är sammanlänkade: han måste förespråka PJP version (1) eller (2), dvs. acceptera att ett giltigt normativt rättfärdigade också är av sådan art att människor praktiskt kan övertygas av det.

Innan vi tittar på den sista kombinationen, låt oss sammanfatta läget: det är uppenbart att Talisse vill hitta ett normativt rättfärdigande för demokratin. Det är också uppenbart att han vill kunna omvända icke-demokrater. Det är också uppenbart att han är ganska skeptisk till att hitta ett moraliskt argument för demokratin alla kommer att sluta upp bakom: "Any moral principle substantial enough to generate a democratic politics will be controversial across divided comprehensive doctrines, and any moral principle minimal enough to win consensus across deep moral divides will be too thin to support democratic commitments."¹⁴ Talisse argumenterar istället för att "no matter what you believe about morality, you have overriding epistemological reasons – reasons concerning how, what, and when one ought to believe something – to endorse democratic politics."¹⁵

Den enda kombination som kan förena dessa intentioner är deskriptiv moralisk pluralism

11 Talisse s. 62

12 Talisse s. 21

13 Talisse s. 38 Det bör tilläggas att Talisse antagligen varit för snabb med denna formulering. Han är inte alls intresserad av varför medborgarna "morally ought" utan av epistemiska normer.

14 Talisse s. 78

15 Talisse s. 4

kombinerat med PJP (2). Detta alternativ innebär följande: för att rättfärdiga demokratin krävs att alla underlydande ges skäl de skulle acceptera och betrakta som giltiga normativa skäl efter djupsinnig, upplyst reflektion. Att vi erkänner att det råder moralisk pluralism i samhället i deskriptiv mening betyder inte nödvändigtvis att medborgarna helt säkert kommer fortsätta hålla fast vid sina moraliska doktriner efter djupsinnig reflektion. (Normativ moralisk pluralism borde rimligtvis medföra att det också kan finnas två individer med oförenliga riktiga doktriner som de också skulle hålla fast vid efter djupare reflektion, men det behöver inte den deskriptiva varianten medföra: oförenliga moraliska idéer skulle kunna bero på t.ex. inkonsistenta föreställningar, samt brist på reflektion och information.) Medborgarna kanske i själva verket skulle sluta upp bakom demokratin om de bara tänkte till ordentligt. I egenskap av att vi är människor och tillhör arten homosapiens kanske vi är konstituerade så att vi alla, efter djupsinnig reflektion anser oss ha normativt bindande skäl att sluta upp bakom vissa normativa idéer som kan stödja exempelvis demokrati. Huruvida dessa skäl är av moralisk eller epistemisk karaktär säger inte själva kombinationen av PJP (2) och deskriptiv moralisk pluralism något om.

Om demokratin i epistemisk eller moralisk mening är viktig och vårt rättfärdigande av den är av sådan karaktär att alla människor skulle acceptera detta rättfärdigande om de bara reflekterade tillräckligt djupt, då kan vi också använda detta rättfärdigande för att övertyga extremister och på såvis stärka denna viktiga institution.

Diskussion

Det är mycket möjligt att jag på grund av Talisse grumliga och oprecisa argumentation gjort en felaktig rekonstruktion av hans problemställning, men trots dessa brister tycker jag den bild av problemet jag fått fram har sina poänger. Efter att nu ha avslutat jakten på vad Talisse (egentligen?) menar tänker jag kort undersöka hur hållbart detta projekt är.

Anta att det flyttar in en hög psykopater som saknar vissa typiskt mänskliga drag som gör att dessa efter djup reflektion aldrig kommer att acceptera demokratin. Vad händer med demokratins legitimitet när dessa flyttar in? Om ett rättfärdigande av demokratin kräver att demokratin motiveras av skäl *alla* skulle acceptera efter djup upplyst reflektion, då kan ju inte demokratin längre betraktas som rättfärdigad när psykopaterna anländer till vår stat? Denna slutsats verkar absurd. Grunden i PJP är att staten måste ge mig skäl jag på något sätt accepterar för att legitimt ingripa i *mitt* liv; huruvida Nisse accepterar staten eller inte påverkar inte huruvida staten legitimt kan ingripa i min tillvaro. Rättfärdigade handlar om ur vems perspektiv något är rättfärdigat.

Men har då staten rätt att tvinga dessa psykopater att acceptera demokratins legitimitet? Nej, eftersom de inte skulle acceptera tvånget efter omfattande reflektion kan inte staten legitimt ingripa. Dock kan vi välja att dra gränsen för mänskligheten på ett sådant sätt att psykopater utesluts och

sedan säga att vi inte behöver ge psykopaterna några skäl de skulle acceptera. Att tvinga dem till lydnad är att likställa med att t.ex. smälla en obekväm mygga.

När vi på detta sätt utesluter vissa personer från den grupp ur vilkens perspektiv demokratin ska betraktas som legitim så gör vi på sätt och vis samma sak som Rawls; skillnaden är att han drar sin gräns kring alla resonabla medborgare. Icke-resonabla medborgare får finna sig i att bli utsatta för statens repressalier om de inte anpassar sig till demokratin. Det finns ingen anledning att försöka ge oresonliga människor argument de skulle betrakta som rättfärdiga eftersom sådana argument aldrig kommer att finnas.

Skillnaden mellan Talisse och Rawls består då egentligen bara av att Talisse är mer ambitiös och vill hitta en allomfattande teori som kan rättfärdiga demokratin ur alla människors perspektiv medan Rawls nöjer sig med ett mer realistiskt projekt – att bygga ett mindre försvar för den liberala demokratin som alla resonabla medborgare kommer att (eller borde?) acceptera.

Låt oss göra ytterligare ett tankeexperiment: i landet Ankeborg så blir invånarna alltmer inbilska, isolerade, sekteristiska och utbildade. Det medför att stödet för demokratin sjunker. Betyder det att demokratin blir ett allt sämre system i normativ mening och blir ett mindre rättfärdigt styrelseskick? Nej, vi har redan konstaterat att det är orimligt att acceptera PJP (1) och sätta ett fullständigt likhetstecken mellan vad folk säger sig tycka vara rättfärdigt och vad som faktiskt är rättfärdigt. Att invånarna i Ankeborg blir allt mer förvirrade påverkar inte vad de borde acceptera eller skulle acceptera om de fick reflektera ordentligt över saken, så demokratin skulle fortfarande kunna legitimeras genom PJP (2) eller (3). (Det är dock uppenbart att det blir ett allt större praktiskt problem att sköta en demokrati med navelskådande medborgare som tycker allt sämre om demokratin.) Låt oss nu anta att utvecklingen går så långt att barn som växer upp i detta antidemokratiska klimat tillägnar sig värden som är oförenliga med demokratin. Dessa värden kanske blir en så viktig och avgörande del av deras personlighet att de definierar dem som en del av sitt jag. Då kommer det sakta men säkert ske en förskjutning i vad medborgarna i Ankeborg skulle acceptera om de blev välinformerade, upplysta, diskuterade och reflekterade på djupet över frågorna. Nu verkar demokratin inte längre kunna legitimeras genom PJP (2) utan kräver PJP (3).

Är det inte orimligt att tro att demokratin på något sätt skulle vara nedärvd i vår natur så att vi alltid kommer acceptera den vid djup reflektion och är det inte högst rimligt att tro att en sådan utveckling som i Ankeborg skulle vara möjlig, åtminstone för marginaliserade grupper i en demokrati? I sådana fall har väl Talisse stor anledning att bekymra sig över de antidemokratiska strömningar som breder ut sig och på sikt verkar undergräva demokratins normativa rättfärdigande? Nej, Ankeborgs utveckling bidrar inte till att demokratin blir mindre rättfärdigad i moralisk eller epistemisk mening utan bara att vi får ett mindre antal individer ur vilkas perspektiv demokratin kan sägas vara epistemiskt eller moraliskt rättfärdigad. Avvikare får vi antingen betrakta som fria icke-

medborgare eller också bortdefiniera dem som icke-människor. Men då kanske det är mer adekvat att i Rawls anda kalla dem oresonliga?

Så vilket försvar av den liberala demokratin är rimligast? Efter att ha konstaterat att moraliska frågor är kontroversiella försöker sig Talisse på att konstruera en okontroversiell folkepistemologi som alla vettiga människor måste godkänna. Jag tänker inte närmare gå in på vilka dessa principer är och hur de kan stödja demokratin utan nöjer mig med: Talisse menar att ett demokratiskt samhälle är nödvändigt för att vi ska kunna vara goda epistemiska agenter och nå kunskap om verkligheten. Problemet med denna uppfattning är en mängd demokratiska idéer som exempelvis lika rösträtt verkar vara baserade på moraliska idéer och inte alls helt nödvändigt för att vi ska kunna vara goda epistemiska agenter. När en mängd moraliska idéer och institutioner endast får ett indirekt instrumentellt epistemiskt värde är det frågan hur starkt argumentet har potential att bli. Man kan fråga sig om inte Talisse med större framgång skulle kunnat försöka konstruera en lika okontroversiell folk-moral med grundläggande principer vi måste acceptera som moraliska agenter. Utan att ha hunnit utvärderat och jämföra Talisse epistemiska argument i detta PM tänker jag ändå säga att jag tror fler skulle övertygas av ett sådant okontroversiellt folk-moral-argument.

Avslutningsvis: Talisse projekt att hitta ett normativt rättfärdigande för demokratin med potential att också övertyga människor i praktiken tycker jag är berömvärd. Genom antagandet (jag menar att Talisse antar det implicit) att ett rättfärdigande måste vara av sådan art att upplysta människor också skulle acceptera det kopplas den teoretiska politiska filosofin och den empiriska verkligheten ihop. Frågan om rätt och fel och vad vi bör hålla för sant är trots allt en fråga ställd av människor, handlar om människor och borde rimligen ges ett svar som hänger ihop med hur människor fungerar. Om vi kan visa att demokratin bygger på principer vi människor i egenskap av epistemiska och moraliska agenter måste acceptera, då har vi ett starkt försvar av demokratin som också kan användas i praktiken utanför universitetets väggar.

Litteraturförteckning:

Rawls, J. (1997) "The Idea of Public Reason Revisited", *The University of Chicago Law Review*, Vol. 64, No. 3

Robert B. Talisse (2009) *Democracy and Moral Conflict*, Cambridge: Cambridge University Press